LEXICAL MARKERS OF ORALITY IN LIVIU REBREANU'S SHORT STORIES: THE POPULAR REGISTER

Mariana Matei (Buciu)

PhD Student, University of Craiova

Abstract: Lexical elements are features indirectly associated to orality, since they are excluded from the natural diachronic process of selection which leads to the formation of literary language. The popular register is a diastratic linguistic variation which represents the typical spontaneous, direct, dynamic and economical speech of peasants, being thus opposed to urban and literary language. At the same time, it is superordinate to dialects, featuring elements generally spread geografically. In Rebreanu's view, the strong bond between the peasant and the land, made peasants' speech vividly picturesque and as fresh as life itself. The topic of the present paper is the short story ,,Proștii" by Liviu Rebreanu, interesting both sociolinguistically and linguistically in point of the expressivity of the popular language markers used, proofs of substandard orality at work. The popular register sustains the theme of the short story, and both its use and the synchronic contextual associations are means of obtaining information about the social categories involved in the plot. Even if popular language markers are by definition incompatible with literary norms, their use in literary works as indexes of primary orality contributes to the development of literary language

Keywords: orality, popular register, diastratic variation, substandard, expressivity

1. Introducere

La nivelul lexicului, *oralitatea* este bine reprezentată de mărci specifice care generează un anume tip de pitoresc, fiindcă elementele lexicale sunt trăsături asociate indirect oralității, din pricina excluderii lor în procesul istoric de selecție, firesc, ce a condus la formarea limbii literare. Orice abatere de la normele limbii literare, orice lexem ce presupune o idee de afectivitate reprezintă fapte de *oralitate*. *Oralitatea substandard* sau *primară* poate rezulta însă și din asocierile contextuale, sincronice, din prezența și intersectarea insolită a elementelor *registrului popular*. Utilizând și transfigurând *limbajul popular*, scriitorii au creat un limbaj artistic viu și sugestiv, contribuind substanțial, prin scrisul și stilul lor, la consolidarea și evoluția limbii române literare.

Realismul obiectiv al operei lui Liviu Rebreanu se individualizează prin nuanța naturalistă modernă și prin viziunea psihologizantă asupra vieții, de influență dostoievskiană, într-o formulă estetică complexă, adecvată celor două mari coordonate tematice: *proza de observație socială* și *proza de analiză psihologică*, susținute la nivelul lexico − semantic al limbii și de bogăția și de expresivitatea *registrului popular*. Pentru Rebreanu, crearea vieții în opera de artă este o religie, iar contemplarea acesteia mângâie sufletul ca o rugăciune[1]. În complexitatea și etapele ei, opera lui Liviu Rebreanu ilustrează procesul transformării nucleelor epice din nuvele în capodopere romanești, al transformării materiei brute în operă de artă[2], a *limbajului popular* în *limbajul estetic*, al *oralității reale* în *oralitate literară*.

[1] Bulgăr, 1966, 210, vezi *Cred* de Liviu Rebreanu, în *Amalgam*, 1943, p. 10-13.
[2] Săndulescu, 1976: 164.

BDD-A32430 © 2020 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 07:14:39 UTC)

2. Registrul popular

Cel care a cercetat, pentru prima dată, *limbajul popular* a fost B.P. Haşdeu (*Cuvinte den bătrâni*, 1937), care afirma că graiul popular este chiar vorbirea orală, lipsită de convenţii şi spontană[3], iar prima încercare de descriere propriu-zisă a categoriei *substandardului*, la toate nivelurile limbii, a fost realizată de lingvistul Iorgu Iordan (*Limba română actuală. O gramatică a greşelilor,* 1940).

Limbajul popular înseamnă exprimarea tipic ţărănească liberă, dinamică şi spontană, în opoziţie cu limbajul urban mai convenţional şi mai aproape de limbajul cult şi de limba literară. Comunicarea în limbajul de tip popular nu este însoţită de o descriere verbală a unei situaţii, este adaptată la situaţie şi influenţată de aceasta. Ea este directă, spontană şi liberă de norma literară, orală, dramatică şi economică, după cum arată lingvistul Ion Coteanu (*Caracterele generale ale limbajului popular*, 1960)[4].

În opinia generală, vorbirea populară este, de fapt, vorbirea ţăranului, după cum considera Ovid Densuşianu (*Vorbirea populară din puncte de vedere nouă*, 1968)[5]. Elemente ale *substandardului*, precum cele de argou şi fenomene de ordin fonetico − fonologic, morfologic, sintactic şi de derivare din vorbirea afectivă, populară şi familiară, sunt, în mod constant, obiectul cercetării lui Iorgu Iordan (*Stilistica limbii române*, 1975)[6]. Diferenţa dintre *standard* şi s*ubstandard*, vizibilă mai puţin la nivelul sintactic şi mai mult la celelalte niveluri ale limbii, a fost semnalată şi de cercetătoarea Magdalena Vulpe (*Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*, 1980)[7]. Pe de altă parte, limbajul popular reprezintă, în opinia lui Dumitru Irimia (*Structura stilistică a limbii române contemporane*, 1986), elementul de bază al variantei orale a limbii naţionale şi, totodată, primul nivel stilistic al acesteia[8]. El vorbeşte şi de expresivitatea şi de afectivitatea pe care *registrul popular* le conferă mesajului[9].

Potrivit *ELR,* prin *limbaj popular* se înţelege varianta diastratică a limbii care este folosită de vorbitorii neinstruiţi şi care se opune limbii literare. Deşi, de obicei, este atribuitul exprimării ţărăneşti, el este utilizat şi de indivizi de un anumit nivel sociocultural din pătura citadină mărginaşă, a mahalalei sau a târgului provincial (mici meseriaşi, muncitori, comercianţi, funcţionari de rang inferior, oameni cu statut social modest). Limbajul popular este supraordonat graiurilor, înglobând elemente cu caracter general ca arie de răspândire, deci fără restricţii teritoriale[10]. Prin *popular* se înţelege, *autentic, subiectiv, colorat, estetic,* ceea ce presupune o observaţie atentă.

Importanţa *registrului popular* în construirea şi dezvoltarea limbii literare a unui popor a fost subliniată tranşant şi de lingvistul german Klaus Bochmann (*Limba română: istorie, variante, conflicte. O privire din afară*, 2004)[11], care arăta că acesta este fundamentul unei limbi, baza de la care pornesc toate variantele stilistice ale limbii şi limba cultă şi civilizată a poporului. Tot Klaus Bochmann susţinea că în limbă există variante diferenţiate social şi funcţional[12] (spre deosebire de unele opinii afirmate înainte de 1989, de exemplu,

[3] Vezi Haşdeu, 1937, IX, apud Bochmann, 2004:163.
[4] Coteanu, 1960, 246- 247: ,,Limbajul popular reprezintă manifestarea vorbirii pe o anumită treaptă soio-culturală. Diferenţele faţă de celelalte limbaje rezultă din calitatea materialului lingvistic utilizat, ceea ce înseamnă că în vorbirea populară vom găsi altfel de material lingvistic decât în vorbirea cultă".
[5] Vezi Densuşianu, 1968: 413, apud Klaus Bochmann, 2004: 163.
[6] Iordan, 1975: 31.Fenomene fonetice de factură populară: *sireac* este ironic, *sărac* neutral. Neologismele fals pronunţate din opera lui Caragiale au la bază etimologia populară (*renumeraţie* pentru *remuneraţie*). Alte exemple sunt apocopa şi sincopa: *(cu)con*, *(cu)coană*, *dom(nul*), *(du)m(ne)ata* etc.
[7] Magdalena Vulpe, 1980: 252.
[8] Irimia, 1986: 28.
[9] Idem, *ibidem*: 29.
[10] *ELR*, 2001: 440.
[11] Bochmann, 2004: 131
[12] Bochmann, *ibidem*: 128.

BDD-A32430 © 2020 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 07:14:39 UTC)

care susțineau existența unei norme lingvistice unitare, acestea slujind, de fapt, ideologia de partid).

Este important de subliniat că, deși elementele limbajului popular, oral, se situează întotdeauna în afara *normei literare*, întrucât norma este restrictivă și exclude orice fapt de oralitate, *registrul popular* prezent în operele beletristice își are rolul său în dezvoltarea limbii literare, după cum susține și Iulia Mihaela Tămaș (*Raporturile dintre limba scrisă și limba vorbită, respectiv faptul literar și cel dialectal*, 2018)[13].

În ceea ce îl privește pe Liviu Rebreanu, acesta și-a exprimat clar opinia față de *limbajul popular* și față de creatorul său umil, țăranul român, în discursul de primire în Academia Română, (1940), intitulat *Laudă țăranului român*. El își declara în fața elitei intelectualității românești solidaritatea constantă cu sufletul celor necăjiți[14]. Rebreanu este convins de faptul că limba română are un farmec și o expresivitate aparte, tocmai pentru că este opera făuritorului ei originar, țăranul roman, aflat în permanenta legătură cu pământul, care i-a împrumutat limbii prospețimea pitorească și ritmul viu al vieții[15].

Rebreanu ,,a conlucrat" cu țăranul român în materie de resurse lingvistice și a dat culturii naționale un monument de limbă literară, care-i susține opera prin însăși pulsația vieții pe care o conține, prin resorturile complexe ale realității pe care o sugerează, după cum afirmau Gabriel Țepelea și Gh. Bulgăr (*Momente din evoluția limbii române literare*, 1973)[16].

Deși majoritatea nuvelelor lui Rebreanu, scrise în anii tinereții, ani ai căutărilor și ai debutului, au fost percepute de critica literară drept modeste ca realizare artistică (cu câteva excepții), ele au reprezentat un exercițiu lingvistic și stilistic necesar pentru scriitor, pregătind tensiunea narativă și expresia artistică autentică din romanele maturității artistice. Primele creații scrise în limba română (după ce experimentase și scrisul în limba maghiară) se caracterizează printr-un stil stângaci, scriitorul făcând eforturi să scrie corect și estetic, nu doar precis și impersonal[17]. Efortul creator susținut depus de scriitor de a construi fraze limpezi și complexe, în același timp, dar și de a rafina asocierile demonstrează luciditate în înțelegerea valorii estetice a prozei scrise, încă din timpul începuturilor literare (1908), de acasă din Ardeal, când se lupta cu dificultățile pe care i le ridica limba română. Multe dintre nuvele, dar și din romane au fost rescrise, reeditate și revizuite lingvistic și stilistic timp de aproape un sfert de secol. Dacă în primele volume de nuvele, cuvintele populare sunt mult mai numeroase, de la o ediție la alta a unei opere, Rebreanu cizelează atent registrul popular[18] și bogăția procedeelor artistice ale limbii comune. Variantele și edițiile operelor tocmai

[13] Iulia Mihaela Tămaș, 2018: 156.

[14] Vezi *Jurnal II*, 1984: 308, reprodus după broșura *Lauda țăranului român. Discurs rostit la 29 mai 1940 în ședința publică solemnă de Liviu Rebreanu. Cu răspunsul d-lui I. Petrovici.* Academia Română, Discursuri de recepțiune, LXXVII, *Monitorul oficial și imprimeriile statului*, 1940:,, Viu în fața d-voastră să laud tocmai pe cel mai umil român […]. Lauda aceasta totuși nu vrea nici să înalțe, nici să dărâme și nici măcar să dovedească nimic, ci doar să mărturisească o credință și solidaritatea mea continuă cu inima celor mulți, cari au avut parte tot de ocări și proboziri, și prea arar de vorbe bune […] Țăranul nu-și zice niciodată țăran […]Țăranii numesc pe țărani oameni. El e omul român".

[15] Vezi *Jurnal II*, 1984: 311: ,,La noi și limba e opera țăranului. Limba românească e limba țărănească. Farmecul și expresivitatea specifică le-a căpătat de la făuritorul ei originar, care a fost țăranul. Limbile prea cultivate, ajunse la completă maturitate, devin rigide, abstractizante, mecanice. Pierzând sau disprețuind contactul direct cu poporul, în cele din urmă îmbătrânesc, se artificializează, ajung a fi organisme moarte- limba latină, greacă, ebraică…limba noastră cultivată numai de țărani, în legătură continuă cu pământul și cu lumea concretă, a păstrat expresia imagică și naivă a omului simplu, o prospețime pitorească și colorată, ritmul vieții mișcătoare…."

[16] Țepelea; Bulgăr, 1973: 364. ,,El a pus sub lupă pulsația vieții și a descris-o cu fidelitate, cu mari resurse lingvistice […] căutând miezul lucrurilor. Rebreanu a reținut acele amănunte care îi puteau fi de folos în reliefarea vibrației intime a oamenilor, în explicarea resorturilor complexe ale realității, ale vieții".

[17] Țepelea, Bulgăr, *ibidem*: 373.

[18] idem, *ibidem*:375.

BDD-A32430 © 2020 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 07:14:39 UTC)

progresele în domeniul limbii le consemnează, excesele, în general, şi cele în materie de cuvinte populare, în special, fiind eliminate treptat, de la fazele incipiente ale primelor proze scurte până la marile romane[19].

Cuvintele populare utilizate de scriitor susţin la nivelul expresiei artistice conţinutul de idei, fiind vorba de nuvele inspirate din lumea satului, din lumea războiului, a târgului de provincie şi a periferiei, lumi în care oamenii sunt învinşi sau trădaţi de destinul implacabil. Personajele lui Rebreanu au întotdeauna de dus o povară ,,în spate", fie că e vorba de propriul instinct, de social, de istoric sau de etic**,** iar ochiului mereu atent al naratorului – observator nimic nu-i scapă în a ilustra văzutul şi nevăzutul din om[20]. Iar pentru aceasta, deseori apelează la *registrul popular*, variantă diastratică şi diafazică a limbii, pe cât de credibilă, pe atât de sugestivă.

Din nuvela *Proştii* (1910) de Liviu Rebreanu, au fost selectate pe baza dicţionarului 15 cuvinte populare, purtând marca ,,(pop.)", care ne-au atras atenţia şi care au fost grupate în clase de substantive (4), adjective (4) şi verbe (7). Au fost analizate din punct de vedere lexical (etimologie şi mod de formare), contextual semantic şi stilistic, în totalitatea lor sugerând un întreg univers de viaţă rurală, prin intermediul căruia Rebreanu a reuşit să creeze un dramatism fără egal a tot ce înseamnă ,,social", pe cât de tulburător, pe atât de realist, de un viu interes pentru lingvişti şi literaţi, dar şi pentru sociolingvişti. Rebreanu a observat antagonismele de clasă, dar mai ales pe acelea ce vizau clasa ţărănească, într-o perioadă culturală când semănătorismul şi poporanismul erau ,,în floare" şi a scris această nuvelă. Prin intermediul *registrului popular* utilizat, se întrevede măsura în care structura limbii şi structura societăţii care o foloseşte îşi corespund una celeilalte. Astfel, modul de utilizare a limbajului devine principalul mijloc de obţinere a unor informaţii despre categoriile sociale implicate (şefi de gară, hamali şi ţărani), după cum şi informaţia asupra structurii şi relaţiilor sociale este văzută ca elementul determinant pentru alegerea anumitor forme lingvistice de comunicare (depreciative, jignitoare). Relaţia de implicaţie reciprocă dintre sociologie şi lingvistică derivă din dualitatea funcţională a actului lingvistic, ca proces interacţional social şi ca manifestare lingvistică[21].

Cei doi ţărani, tatăl şi fiul, originari din Năsăud, sunt împiedicaţi să-şi cumpere bilete la timp, deşi se sculaseră foarte devreme, tocmai pentru a nu pierde trenul. Sunt atât de copleşiţi şi nedumeriţi de ,,ocările şi sudălmile" gratuite îndreptate asupra lor nu numai de şeful de gară şi de conductor, ci şi de un vardist şi de un hamal. Hamalul apăsat el însuşi sufleteşte de apartenenţa la o categorie socială inferioară, se hrăneşte cu iluzia că există indivizi inferiori chiar umilei sale condiţii[22] sociale şi acţionează în consecinţă. Singurul gest de revoltă al ţăranului îmbrâncit, umilit şi apostrofat, Nicolae Tabără, este imprecaţia amară, dar de abia rostită, din final: ,,Nu v-ajute Dumnezeu sfântul!" Este vorba de fapt de călcarea în picioare a demnităţii umane, de absurdul existenţial care pare să-i vizeze doar spre cei mulţi şi necăjiţi, pe ,,vinovaţii fără vină" ai unei societăţi nedrepte.

Clasa substantivelor cuprinde următoarele cuvinte populare, care ne-au atras atenţia, sugestive pentru universul ţărănesc prezentat: *chimir, coperiş, ogradă* şi *trâmbă.* Din categoria elementelor portului popular ţărănesc, *chimir* < tc *kemer* şi apare înregistrat în dicţionar cu mai multe sensuri ,,boltă, cămară mică, brâu lat de piele adesea ornamentat şi cu buzunare pe care îl poartă ţăranii" (*MDA*, 381); în text are sensul de ,,brâu": ,,scotocind în chimir după lulea" (*Proştii, N. II*, p. 14). Deseori, în funcţie de necesităţile scriiturii, forma

[19] idem, *ibidem*: 374.
[20] Mancaş, 2005: 148.
[21] Liliana Ionescu-Ruxăndoiu; Chiroţan, 1975: 15.
[22] Piru, 1965: 31.

BDD-A32430 © 2020 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 07:14:39 UTC)

populară a unui cuvânt alternează, în cadrul operei rebreniene[23], cu varianta lui literară, apărând astfel dubletele lexicale. Este cazul formelor *coperiș/acoperiș*: *coperiș* (*acoperiș* < *acoperi* + suf.„-iș”), < lat. *acco(o)perire* (*MDA*, 10); este utilizat cu forme diferite de plural: *-e/-uri* și este folosit cu sens denotativ „ parte de deasupra a unei construcții în scop de protecție”: „Scutura stăruitor olanele coperișurilor” (*Proștii, N. II*, p. 15). Indiferent de forma populară sau literară a cuvântului, un lucru este cert: *coperișul* caselor din nuvelele lui Rebreanu este „șubred”, „ciuruit”, confecționat de obicei din materiale prea puțin rezistente, precum paiele sau trestia, și de culoare neagră, în descrieri cu subtile trimiteri spre viața cenușie și lipsită de orizont a oamenilor. Substantivul *ogradă*[24] < slv. *ограда* (*MDA*, 202) are sensul „curte, gospodărie”: „mormăi țăranul necăjit, bojdicăind până în mijlocul ogrăzii” (*Proștii, N. II*, p. 12); doar în *ograda* sa, țăranul lui Rebreanu se simte protejat și demn. Odată părăsit spațiul intim, protector al *ogrăzii*, demnitatea, siguranța și chiar viața țăranului pot fi în real pericol. Substantivul *trâmbă*[25] < vsl. *мржва* (*MDA*, 1266), este utilizat în text cu sensul figurat „dungă”: „o trâmbă de lumină cireșie se zvârcolea și se întețea” (*Proștii, N. II*, p. 20); este maniera „artistică” proprie lui Rebreanu de a descrie zorile.

Clasa adjectivelor cuprinde cuvintele *cârcălit, chircit, coșcogea, rebegit*, care prezintă atât sensuri denotative, cât și conotative: *cârcălit*[26] < *cârcăli*, et. nec., cf. srb. *krkaljiti* + suf. „-it”, are sensul „murdărit” (*MDA*, 342). Sensul pe care îl actualizează Rebreanu în context este unul metaforic, cu rol anticipator pentru situația nefericită cu care se vor confrunta personajele, respectiv „ofilit”: „începură a se răspândi roze galbene, cârcălite” (*Proștii, N. II*, p. 16); *chircit*[27] < vsl. *къркъ* (*MDA*, 385) are sensul de „mic”; se realizează un transfer expresiv dinspre animat spre inanimat, rezultând o personificare ce sugerează „cenușiul” sau „întunericul” aproape deplin din viața omului de la sat: „sub pâlpâirea lămpii chircite” (*Proștii, N. II*, p.13); viața țăranului este „întunecată” chiar de aceia care prin statutul lor profesional și social au obligația să-i ușureze existența, precum șeful de gară sau vardistul. Sugestiv este astfel adjectivul invariabil *coșcogea* referitor la vardistul cel ticălos; *coșcogea* < tc *koščoğa* (*MDA*, 524) și are sensul „foarte mare” : „Dar un vardist coșcogea se răpști la el, aținându-le calea” (*Proștii, N. II*, p. 17). Teama de oamenii cei răi este sporită și de senzația de frig pe care o resimt cei doi țărani umiliți: *rebegit* < *rebegi* + suf. „-it” (*rebegi*, et. nec. cf. mg. *rebeg* „tremură”), (*MDA*, 665), „pătruns de frig”: „tropăiau din picioare zgribuliți și rebegiți de frig” (*Proștii, N. II*, p. 17).

Clasa verbelor cuprinde cuvintele *boscorodi, cobi, cocoloși, flecări, mocoși, tândăli, tolăni*. Verbul *boscorodi*, et. nec. cf. ucr. *божкородитu* are sensurile „a bombăni, a vrăji, a mustra, a vorbi în șoaptă” (*MDA*, 235); în text este utilizat cu sensul „a bombăni”: „mai boscorodi el vreo trei vorbe” (*Proștii, N. II*, p. 12); astfel de verbe sunt „la îndemâna” țăranului care doar „așa” știe să se revolte în fața tuturor vexațiunilor la care este supus. Verbul *cobi*[28] < bg *кобя* (*MDA*, 446) „a presimți că se va întâmpla ceva rău, prevestire de rău”: „Nu-mi tot cobi a rău” (*Proștii, N. II*, p. 12); *cocoloși,* format prin derivare progresivă de la *cocoloș*[29] + suf. „-i” (*MDA*, 450), „a se ghemui”, „a se culca”: „se cocoloși și el lângă fecior” (*Proștii, N. II*, p. 14), similitudinea gestului sugerând dubla neputință. Un alt

[23] Forma *acoperiș*: „Căsuțele cu acoperiș de trestie ale sătucului sunt gata să se năruie” (*Domnul căprar, N. I,* p. 121).
[24] Termenul este folosit și regional cu sensul „gard; staul; grădină; livadă” (*MDA*, 202).
[25] Cuvântul este înregistrat și cu sensurile: „trâmbiță; vârtej de apă, de praf, de ninsoare; șir de ființe sau de obiecte; ceată de oameni; (reg) tăvălug; jug”. (*MDA*, 1266).
[26] Cuvântul are și alte sensuri: „(scris) urât; necăjit; superficial” (*MDA*, 342).
[27] Alte sensuri: „a se strânge la un loc; a se face mic; a se strânge din cauza convulsiilor; a stagna în creștere; a se pipernici; a degenara; a face să rămână nedezvoltat. (*MDA*, 385).
[28] Apare și ca substantiv, prin articularea participiului: „Zăpada scârțâia sub tălpile lor ca și cobitul unei păsări a morții” (*Răfuiala, N.I*, p. 33).
[29] Sinonim cu *ghemotoc, mototol, boț, bulgăre* (*MDA*, 450).

BDD-A32430 © 2020 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 07:14:39 UTC)

verb este *flecări* < *flecar* + suf. „-i"; *flecar* („om căruia îi place să vorbească mult") < *fleac* + suf. „-ar" (*MDA*, 915); sensul „a spune fleacuri": „să nu te mai aud flecărind" (*Proștii, N. II*, p. 19); *mocoși*, et. nec., are sensul „a lucra la ceva încet, fără spor, îndelung, cu migală; a-și face mult de lucru cu ceva; a se agita inutil, fără rost; a lucra încet și fără spor; a- și pierde vremea" (*MDA*, 37). Are sinonime verbele: *a se mocăi*, *a se moșmondi*. Rebreanu utilizează cuvântul cu sensul „a se moșmondi": „Să vă sculați mai devreme, putregaiule și să nu mocoșiți, fire-ați ai dracului să fiți!" (*Proștii, N. II*, P. 20). Țăranii sunt acuzați și apostrofați pe nedrept de „mocoșeală" (imprecația), dar suportă jignirea și umilința ca pe niște neputințe obișnuite și grele ale sufletului. Un alt verb *tândăli*[30] < ger. *tändeln* (*MDA*, 1179) și are sensul „a-și pierde vremea cu nimicuri, umblând încoace și încolo, fără nici un rost": „În urma lui, feciorul tândălea, ca un mânz trudit" (*Proștii, N. II*, p. 13); modul calm de a fi sugerează și capacitatea „proștilor" de a răbda și de a se resemna. Un ultim verb, *tolăni,* et. nec., cf *tologi*, are sensul „a se întinde într-o poziție comodă (pentru a se odihni)" (*MDA*, 1236); este utilizat cu sensul figurat „a se întinde", în cadrul unei personificări: „Umbrele pervazurilor se tolăneau rășchirate" (*Proștii, N. II*, p. 13)., o imagine ce sugerează parcă nepăsarea universului în fața condiției umile a țăranului lui Rebreanu.

3. Concluzii

Analizând cele câteva elemente aparținând *registrului popular*, ca mărci lexicale ale oralității, observăm că lumea nuvelelor lui Rebreanu trăiește mai ales prin mișcare (verbele fiind predominante), dar și prin limbajul popular expresiv. Acesta pare desprins din viața însăși, cu urcușurile și coborâșurile ei, cu patimile și cu pătimirile aferente, o lume pe care scriitorul realist a construit-o cu migală și cu o înaltă conștiință artistică.

Observarea atentă a *registrului popular* în nuvelele lui Rebreanu ne convinge nu numai de sobrietatea și concizia discursului narativ, ci și de preocuparea constantă și obstinată a scriitorului de a-și adecva într-un mod perfect expresia artistică la conținutul de idei, precizând de fiecare dată nuanțele și nuanțând construcția stilistică, în contexte memorabile.

Sigle:

ELR = Academia Română, *Enciclopedia limbii române*, coordonator Marius Sala, București,
Editura Univers Enciclopedic, 2001.

MDA = Academia Română, *Micul dicționar academic,* coordonator Marius Sala, București,
Editura Univers Enciclopedic, 2010.

N. II = Rebreanu, Liviu, *Nuvele II*, Text ales și stabilit, note, comentarii și variante de Niculae
Gheran și Nicolae Liu, București, Editura pentru Literatură, 1968.

Abrevieri:

bg. = bulgară
et. nec. = etimologie necunoscută
ger. = germană
mg. = maghiară
pop. = popular
slv. = slavonă
suf. = sufix
tc. = turcă
ucr. = ucraineană
vsl. = vechea slavă

[30] Are si sensurile: „a lucra încet fără spor", „a pălăvrăgi" (*MDA*, 1179).

BDD-A32430 © 2020 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 07:14:39 UTC)

BIBLIOGRAPHY

Academia Română, *Enciclopedia limbii române*, coordonator Marius Sala, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.

Academia Română, *Micul dicționar academic,* coordonator Marius Sala, București, Editura Univers Enciclopedic, 2010.

Bochmann, Klaus, *Limba română: istorie, variante, conflicte. O privire din afară*, Chișinău, Editura Cartdidact, 2004.

Bulgăr, Gh., *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1966.

Coșeriu, Eugeniu, *Introducere in lingvistică*, Cluj, Editura Echinox, 1995.

Coteanu, Ion, *Caracterele generale ale limbajului popular*, LR, IX, 1960, nr. 2, p. 246- 247.

Densusianu, Ovid, *Istoria limbii române*, București, Editura Științifică, 1961.

Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana; Dumitru Chițoran, Dumitru, *Sociolingvistică*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1975.

Iordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*, București, Editura Științifică, 1975.

Irimia, Dumitru, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.

Mancaș, Mihaela, *Tablou și acțiune. Descrierea în proza narativă românească*, București, Editura Universității din București, 2005.

Piru, Alexandru, *Liviu Rebreanu*, București, Editura Tineretului, 1965.

Rebreanu, Liviu, *Nuvele II*, Text ales și stabilit, note, comentarii și variante de Niculae Gheran și Nicolae Liu, București, Editura pentru Literatură, 1968.

Rebreanu, Liviu, *Jurnal*, *II*, Text ales și stabilit de Puia-Florica Rebreanu. Addenda, note și comentarii de Niculae Gheran, București, Editura Minerva, 1984.

Săndulescu, Alexandru, *Introducere în opera lui Liviu Rebreanu*, București, Editura Minerva, 1976.

Tămaș, Iulia Mihaela, *Raporturile dintre limba scrisă și limba vorbită, respectiv faptul literar și cel dialectal*, în *Buletin științific, seria A, vol XXVII*, 2018, http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/B616, accesat 2. IX. 2020.

Țepelea, Gabriel; Bulgăr, Gh., *Momente din evoluția limbii române literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973.

Vulpe, Magdalena, *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*, București, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1980.

BDD-A32430 © 2020 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 07:14:39 UTC)